

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Т.Г. Шевченка

ПСИХОЛОГО - ПЕДАГОГІЧНИЙ
ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра соціальної педагогіки

ДІАГНОСТУВАЛЬНІ МЕТОДИКИ

Чернігів
2013

**ЧЕРНІГІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Т.Г. Шевченка**

ПСИХОЛОГО - ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра соціальної педагогіки

**ДІАГНОСТУВАЛЬНІ
МЕТОДИКИ**

**Чернігів
2013**

УДК 613.9(076)

ББК Р120.40

Д 44

Рецензенти: професор, кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри,
професор кафедри соціальної педагогіки
Л.М. Завацька

доцент, кандидат психологічних наук,
доцент кафедри екологічної психології
та психічного здоров'я
І.І. Шлимакова

Д 44 **Діагностувальні методики** / укладач Т. В. Бойко. – Чернігів :
ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка, 2013. – 40 с.

ББК Р120.40

УДК 613.9(076)

Схвалено на засіданні кафедри соціальної педагогіки
Чернігівського національного педагогічного університету
імені Т.Г. Шевченка
(протокол № 2 від 19 вересня 2013 року)

© Т. В. Бойко, 2013

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. Методика оцінки мотивації професійно-педагогічної діяльності	7
2. Методика вивчення гуманістичних ціннісних орієнтацій учителів.....	8
3. Діагностика сформованості суб'єкт-суб'єктної моделі педагогічного спілкування	11
4. Методика визначення стилю керівництва навчальною діяльністю учнів у навчально-виховному процесі.....	13
5. Шкала ефективності педагогічного впливу.....	16
6. Самооцінка рівня онтогенетичної рефлексії	19
7. Діагностика рівня розвитку педагогічної рефлексії учителя	20
8. Діагностика здатності до емпатії	23
9. Діагностика «емоційного інтелекту»	26
10. Методика оцінки рівня творчого потенціалу особистості.....	28
11. Діагностика креативності особистості (інтерпретований тест)	30
12. Діагностика рівня сформованості проєктивних умінь в учителя початкової школи	32
13. Експертна оцінка володіння учителем початкової школи професійно-педагогічними знаннями, вміннями та навичками з формування позитивного ставлення першокласників до навчання	34
14. Анкета визначення рівня шкільної мотивації молодших школярів 6-7-річного віку	36
15. Методика визначення рівня навчованості першокласника «Навчальний діагностувальний експеримент»	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	40

ВСТУП

Характеристика діагностувальних методик

Для визначення рівня сформованості налаштованості на педагогічну діяльність особистості вчителя початкової школи скористувалися усередненими діагностичними даними за такими методиками як: методика оцінки мотивації професійно-педагогічної діяльності (1), методика вивчення гуманістичних ціннісних орієнтацій учителів, що визначала орієнтованість учителів на різноманітні сторони педагогічної діяльності та загальний тип орієнтованості вчителя (2). Високий рівень становили респонденти, в яких під час оцінки мотивації професійно-педагогічної діяльності було встановлено сформованість внутрішньої мотивації професійно-педагогічної діяльності, а за тестовою методикою вивчення гуманістичних ціннісних орієнтацій під час визначення орієнтованості на різноманітні сторони педагогічної діяльності отримали 12-15 балів, що засвідчило зорієнтованість учителів на дітей, на технологію навчання і виховання, та під час визначення загального типу орієнтованості здобули 37 балів і нижче – виражена орієнтація на особистісну модель взаємодії. До середнього рівня було віднесено вчителів, в яких було зафіксовано сформованість зовнішньої позитивної мотивації професійно-педагогічної діяльності, в роботі вони зорієнтовані на адміністрацію школи, на колег і батьків учнів, у процесі взаємодії з учнями вони зорієнтовані як на навчально-дисциплінарну, так і на особистісну моделі взаємодії з учнями, про що засвідчили отримані ними результати – 9-11 балів та 38-47 балів відповідно. В учителів, яким було присвоєно низький рівень, притаманна сформованість зовнішньої негативної мотивації на професійно-педагогічну діяльність, орієнтація на власну особистість (4-8 балів) і виражена орієнтація на навчальну дисциплінарну модель взаємодії (48 балів і нижче).

Діагностика показника «суб'єкт-суб'єктна педагогічна взаємодія у системі «вчитель-учень (учні)» здійснювалася за допомогою таких методик, як-от: діагностика сформованості суб'єкт-суб'єктної моделі педагогічного спілкування, що передбачала проведення діагностом спостережень за професійною діяльністю учителів на уроках (3); методика визначення стилю керівництва навчальною діяльністю учнів у навчально-виховному процесі (4); шкала ефективності педагогічного впливу (5). Усереднення діагностичних даних, отриманих за вищезазначеними методиками, дозволило розподілити респондентів за високим, середнім і низьким рівнями прояву зазначеного показника. Високий рівень був наявний у вчителів, які мали високий рівень сформованості комунікативної педагогічної діяльності (35-49 балів), яким притаманний демократичний стиль керівництва (28-33 бали), за шкалою ефективності педагогічного впливу в яких виявлено педагогічний вплив, орієнтований на розвиток учнів. До середнього рівня було віднесено респондентів, у яких сформованість комунікативної педагогічної діяльності була зафіксована на середньому рівні (20-34 бали), характерним є ліберальний

стиль керівництва (34-40 балів), педагогічний вплив орієнтований на розвиток дітей. Низький рівень було присвоєно вчителям, які отримали 19-7 балів, такий результат свідчив про несформованість у них комунікативної педагогічної діяльності, 28 балів – авторитарний стиль керівництва, притаманний педагогічний вплив орієнтований на результат.

Під час діагностування показника «професійно-педагогічний самоаналіз» здійснити розподіл за рівнями його сформованості дозволили усереднені дані за діагностувальними методиками, як-от: самооцінка рівня онтогенетичної рефлексії (6) і діагностика рівня розвитку педагогічної рефлексії учителя (7). Перша методика містила питальник, використання якого уможливило з'ясування наскільки в учителів сформована здатність до рефлексії. Високий рівень сформованості онтогенетичної рефлексії належав учителям, які за анкетною отримали від 0 до 49 балів, середній – від 50 до 99 балів, до низького рівня було віднесено вчителів які отримали від 100 до 150 балів. Друга методика передбачала встановлення рівня розвитку педагогічної рефлексії у респондентів на основі порівняльного аналізу відповідей учителів на питання анкети та результатами експертної оцінки їхньої педагогічної діяльності; у разі, якщо збіг результатів спостереження і результатів відповідей учителів складав від 100 % до 90 % – високий рівень сформованості педагогічної рефлексії; до середнього рівня було віднесено вчителів, якщо збіг складав від 89,99 % до 75 % (достатній рівень сформованості) та від 79 % до 60 % (середній рівень сформованості); до низького рівня – від 59,99 % до 45 % (нижче середнього рівня сформованості) та до 44,99 % (несформованість професійної рефлексії). До високого рівня сформованості показника «професійно-педагогічний самоаналіз» було віднесено осіб, в яких на високому рівні сформована онтогенетична та педагогічна рефлексії, до середнього – в яких на середньому рівні, до низького рівня сформованості зазначеного показника відносилися респонденти, в яких було зафіксовано відсутність онтогенетичної рефлексії і несформованість педагогічної.

Для діагностики ступеня прояву показника «здатність до емпатійної взаємодії» було застосовано питальник (8), що уможливив з'ясування загального рівня емпатійності вчителів, а саме: наскільки в них сформована здатність емоційно відзиватися на переживання, почуття, хвилювання інших людей. До високого рівня (61-90 балів за анкетною) було віднесено осіб, які реагують на емоційний стан співрозмовника як «барометр», дуже вразливих, чутливих до хвилювань інших, душевних, неконфліктних, дещо неврівноважених; тих, хто адекватно сприймає критику, більше довіряє своїм почуттям ніж аналітичним висновкам. Згідно цієї методики, до середнього рівня (46-60 балів за анкетною) належали особи уважні під час спілкування, помірно вразливі, такі, хто іноді відчуває певні труднощі в прогнозуванні стосунків між людьми. До низького рівня емпатійності (менше ніж 45 балів) було віднесено вчителів, які подекуди відчувають труднощі в налагодженні стосунків між людьми, не розрізняють емоційні прояви інших людей, вважаючи їх зайвими; осіб несентиментальних, які

віддають перевагу усамітненим заняттям, а не роботі з людьми, тих, кому важко дійти взаєморозуміння з довколишніми.

Для діагностики здатності до експресивності використовували методику діагностики «емоційного інтелекту» за Н. Холлом (9), яка містила такі параметри, як: емоційна обізнаність, управління своїми емоціями, самомотивація, емпатія, розпізнавання емоцій інших людей. Якщо за всіма цими субшкалами інтеграційний рівень становив 70 або більше балів, то рівень респондента визначався як високий; якщо коефіцієнт дорівнював 40-69 балам за всіма показниками, вчителям був присвоєний середній рівень; учителі, які отримали менше ніж 39 балів за всіма показниками було віднесено до низького рівня.

Для визначення рівня сформованості креативно-проективних здібностей в учителів скористались усередненими діагностичними даними за такими методиками, як: методика оцінки рівня творчого потенціалу особистості (10), методика діагностики креативності особистості (11) і діагностика рівня сформованості проєктивних умінь в учителя початкової школи (12). Високий рівень сформованості креативно-проективних здібностей було надано вчителям, які під час оцінки їхнього творчого потенціалу, отримали від 162 до 100 балів, що засвідчило про наявність у них значного творчого потенціалу, а при визначенні креативності їх особистості ними було отримано 14 балів, що свідчило про яскраву вираженість творчої спрямованості їх особистості, та під час оцінки сформованості їхніх проєктивних умінь вони отримали від 4 до 5 балів. Якщо респонденти отримали від 99 до 55 балів, це дозволило встановити притаманність ним якостей, що дозволяють творити, проте існують деякі «бар'єри»; та відповідно отримали менш 14 балів під час оцінки творчої спрямованості особистості вчителів, що зафіксувало її відсутність, а в результаті діагностування рівня сформованості проєктивних умінь отримали від 2,5 до 3,9 балів, то таких учителів було віднесено до середнього рівня. До низького рівня було віднесено вчителів для яких характерним є невіра у власні потенційні творчі можливості (54-18 балів), відсутня творча спрямованість особистості (менш 14 балів), несформованість проєктивних умінь.

Для діагностування ступеня прояву такого показника, як «професійно-педагогічні знання, уміння і навички вчителя початкової школи з формування позитивного ставлення першокласників до навчання» було розроблено орієнтовану методику оцінки володіння учителем початкової школи професійно-педагогічними знаннями, вміннями та навичками з формування позитивного ставлення першокласників до навчання (13), яка містила анкету, що складалась з 21 позиції оцінки ступеня володіння учителями професійно-педагогічними знаннями, вміннями та навичками зазначеного напрямку та шкалу оцінювання, як-от: високий рівень (4-5 балів), середній рівень (3,9-2,5 балів), низький рівень (2,4-1 балів).

Крім вищезазначених тестових методик, було використано такі методи, як-от: опитування, інтерв'ювання, бесіди, спостереження за професійною діяльністю учителів, їхньою поведінкою, їхніми взаємовідносинами з учнями тощо.

**1. МЕТОДИКА ОЦІНКИ МОТИВАЦІЇ
 ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**
(методика К. Замфір у модифікованому варіанті А. Реана)
[7, с. 150–153]

Призначення. Методика призначена як для діагностики мотивації професійно-педагогічної діяльності, так і для мотивації професійної діяльності. В основу покладена концепція внутрішньої і зовнішньої мотивації.

Інструкція. Прочитайте перелічені нижче мотиви професійної діяльності та надайте оцінку їхньої значущості для Вас за п'ятибальною шкалою.

ШКАЛА МОТИВІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мотиви професійної діяльності	В дуже незначній мірі	В достатньо незначній мірі	В невеликій, але й у не малій мірі	В достатньо великій мірі	В дуже великій мірі
1. Грошовий заробіток					
2. Прагнення до просування у роботі					
3. Прагнення до уникнення критики з боку керівника або колег					
4. Прагнення до уникнення можливих покарань або неприємностей					
5. Потреба у досягненні соціального престижу та поваги з боку інших					
6. Задоволення від процесу та результату роботи					
7. Можливість найбільш повної самореалізації саме в цій діяльності					

Обробка та інтерпретація даних

Підраховуються показники внутрішньої мотивації (ВМ), зовнішньої позитивної мотивації (ЗПМ) і зовнішньої негативної мотивації (ЗНМ) відповідно до наступних ключів:

$$ВМ = (\text{оцінка п. 6} + \text{оцінка п. 7}) / 2$$

$$ЗПМ = (\text{оцінка п. 1} + \text{оцінка п. 2} + \text{оцінка п. 5}) / 3$$

$$ЗНМ = (\text{оцінка п. 3} + \text{оцінка п. 4}) / 2$$

Показником відображення кожного типу мотивації є число, що міститься у межах від 1 до 5 (також можливе дрібне число).

На підставі отриманих результатів визначається мотиваційний комплекс особи. Мотиваційний комплекс являє тип співвідношення між собою трьох видів мотивації: ВМ, ЗПМ і ЗНМ.

До найкращого, оптимального, мотиваційного комплексу відносяться такі, як-от:

$$ВМ > ЗПМ > ЗНМ \quad \text{та} \quad ВМ = ЗПМ > ЗНМ$$

Найпоганішим мотиваційним комплексом є тип:

$$ЗНМ > ЗПМ > ВМ$$

2. МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧИТЕЛІВ *(адаптована методика В. Маралова) [3, с. 34-40]*

Питальник 1

Визначення окремих типів орієнтованості вчителя до різноманітних сторін педагогічної реальності

Інструкція. Вам пропонуються твердження, які стосуються різних сторін діяльності вчителя. Вам необхідно виразити своє ставлення до цих тверджень за п'ятибальною шкалою. Якщо Ви повністю згодні зі твердженням, то поставте напроти нього «5». Якщо в більшій мірі згодні, чим не згодні – «4». Якщо згодні, чи не згодні в однаковій мірі – «3». Якщо в більшій мірі не згодні, чим згодні – «2». Та, якщо повністю не згодні, то поставте «1».

Твердження	Бали
<p>1. Вчитель у власній діяльності повинен реалізовувати всі вимоги адміністрації школи.</p> <p>2. Як правило, вчителям не байдуже, діти чиїх батьків (за професією, освітою, соціальним станом у суспільстві, особистісними якостями) відвідують їхній клас.</p> <p>3. З моєї точки зору, слід завжди прислухатися до думки колег по роботі.</p> <p>4. Головним для педагога – є оволодіння технологією навчання і виховання дітей.</p> <p>5. Учитель – центральна фігура в організації діяльності дітей, де реалізуються його інтереси.</p> <p>6. Педагог повинен уміти враховувати інтереси всіх учнів на уроці та в різних видах їхньої діяльності.</p> <p>7. Працюючи в школі, я з задоволенням проводжу батьківські збори та зустрічі.</p> <p>8. В адміністративні органи школи потрапляють, як правило, досвідчені вчителі.</p> <p>9. Педагогічний колектив, в якому я працюю, дружний і згуртований.</p> <p>10. Я вважаю себе непоганим педагогом.</p> <p>11. Уміння підтримувати ініціативу учнів – це задача, з якою я справляюся.</p> <p>12. Я з задоволенням читаю спеціальну літературу з проблем навчання і виховання молодших школярів.</p> <p>13. Власні інтереси вище, ніж інтереси інших людей.</p> <p>14. Я з задоволенням відвідую сім'ї багатьох моїх учнів.</p> <p>15. У власній роботі з дітьми я намагаюсь дати їм більше, ніж передбачено програмою.</p> <p>16. З директором школи не слід сперечатися – до чого зайві неприємності.</p> <p>17. Наявність у класі яскравих індивідуальностей не заважає організації навчально-виховного процесу.</p> <p>18. У конфліктних ситуаціях у школі правими залишаються звичайні вчителі, а не адміністрація школи та тим більше батьки.</p>	

Обробка та інтерпретація даних

Орієнтованість	Номера запитань	Сума балів
1. На власну особистість	5, 10, 13	
2. На адміністрацію	1, 8, 16	
3. На колег	3, 9, 18	
4. На батьків	2, 7, 14	
5. На технологію навчання і виховання	4, 12, 15	
6. На дітей	6, 11, 17	

Нормативи, які дозволяють віднести респондентів до різних рівнів орієнтованості на різноманітні сторони педагогічної реальності:

4-8 балів – низький рівень; 9-11 балів – середній рівень; 12-15 балів – високий рівень.

Питальник 2

Визначення загального типу орієнтованості вчителя

Інструкція. Вам пропонуються твердження, що стосуються процесу навчання і виховання молодших школярів. Оцінка за п'ятибальною шкалою (див. попередній питальник).

Твердження	Бали
<ol style="list-style-type: none">1. Суворий вчитель краще, ніж не суворий.2. Вчитель – це головна фігура, від нього залежить успішність й ефективність навчально-виховної роботи.3. На уроках дитина повинна виконувати те, що заплановано вчителем.4. Слухняність дитини – це заслуга вчителя.5. Дитина подібна «глині», з неї можливо «ліпити» все, що завгодно.6. Основна мета процесу навчання – це реалізація вимог програми навчання і виховання дітей.7. Головне завдання навчально-виховної роботи – озброїти учнів знаннями, вміннями і навичками.8. Головне в роботі педагога – досягти ретельності учнів.9. Навчання – це перш за все вимогливість до учнів.10. Заохочувати необхідно тільки ті бажання й ініціативи учнів, які відповідають поставленим педагогом задачам.11. Гарна дисципліна – це залог успіху в навчанні та вихованні.12. Покарання – не краща форма виховання, але вона необхідна.13. Діяльність школярів потребує постійного контролю.	

Обробка та інтерпретація даних

Підраховується індивідуальна сума балів, яка характеризує тип орієнтованості педагога на навчально-дисциплінарну модель або особистісну модель взаємодії.

48 балів і вище – виражена орієнтація на навчально-дисциплінарну модель;

43-47 балів – помірна орієнтація на навчально-дисциплінарну модель;

38-42 бали – помірна орієнтація на особистісну модель;

37 балів й нижче – виражена орієнтація на особистісну модель.

3. ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTI СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНОЇ МОДЕЛІ

педагогічного спілкування (за О. Леонт'євим) [2]

Інструкція. Діагностом проводиться спостереження за діяльністю учителя на уроках й оцінюється ступінь вираженості кожного з аспектів діяльності вчителя на уроці.

1. Доброзичливість	7 6 5 4 3 2 1	Недоброзичливість
2. Зацікавленість	7 6 5 4 3 2 1	Байдужість
3. Заохочення ініціативи учнів	7 6 5 4 3 2 1	Стримування ініціативи
4. Відкритість (вільне відображення почуттів, відсутність «маски»)	7 6 5 4 3 2 1	Закритість (прагнення до дотримання соціальних ролей, боязнь власних недоліків, турбота про престиж)
5. Активність (протягом всього спілкування, тримає учнів у тонусі)	7 6 5 4 3 2 1	Пасивність (не керує процесом спілкування, пускає все на самоплив)
6. Гнучкість (легко уловлює та розв'язує проблеми та конфлікти, що виникають)	7 6 5 4 3 2 1	Жорстокість (не помічає змін в настрої класу, спрямований нібито на себе)
7. Диференційованість (індивідуальний підхід до учнів) у спілкуванні	7 6 5 4 3 2 1	Відсутність диференційованості у спілкуванні (немає індивідуального підходу до учнів)

Обробка та інтерпретація даних

Підраховується середня оцінка експерта (експертів) за всіма аспектами.

Якщо усереднена оцінка експертів коливається у межах 45-49 балів, то комунікативна діяльність педагога дуже напружена та близька до моделі активної взаємодії. Вчитель досяг вершин власної майстерності, вільно володіє класом. Як диригент чудово розподіляє свою увагу, всі засоби спілкування органічно вплетені у взаємодію з учнями. Інколи, може здаватися, що зібралася компанія добре знайомих один одному людей для обговорення останніх подій. Але при цьому, всі вони зайняті спільною справою, а заняття досягає поставленої мети.

Від 35 до 44 балів – висока оцінка комунікативної діяльності педагога. Дружня, невимушена атмосфера панує в класі. Всі учні класу зацікавлено спостерігають за вчителем або обговорюють поставлене ним запитання, активно висловлюють власну думку, пропонують варіанти рішення проблеми. Стихійність відсутня. Педагог коректно спрямовує перебіг заняття, не забуває віддавати належне гумору та дотепності школярам. Усіляке вдале пропонуване дитиною миттю підхоплюється

учителем і заохочується помірною похвалою. Урок проходить продуктивно в активній взаємодії сторін.

20-34 бала характеризують педагога, який узагалі задовільно оволодів прийомами спілкування. Його комунікативна діяльність доволі вільна за формою, він легко входить у контакт з учнями, але не завжди знаходиться в полі їхньої уваги. В імпровізованих дискусіях він спирається на найбільш активну частину школярів, решта виступає, в більшій мірі, у ролі спостерігачів. Урок проходить жваво, але не завжди досягає поставленої мети. Зміст уроку може безпосередньо приноситися у жертву формі спілкування. У даному випадку можливі прояви елементів моделей диференційованої уваги та негнучкого реагування.

Від 11 до 19 балів – низька оцінка комунікативної діяльності педагога. Має місце одностороння спрямованість навчально-виховного впливу з боку педагога. Незримі бар'єри спілкування заважають жвавому контакту сторін. Клас пасивен, ініціатива подавляється домінуючою позицією педагога. Його стиль уподібнюється авторитарній або неконтактній моделі спілкування.

У разі дуже низьких оцінках у 7-10 балів відсутня взаємодія педагога з учнями. Спілкування розвивається за моделями диктаторського або гіперрефлексивного стилю. Воно знеособлене, за психологічним змістом спілкування анонімно та практично нічим не відрізняється від масової публічної лекції чи повідомленню по радіо. Педагогічні функції обмежуються лише інформаційною стороною.

////////////////////////////////////

4. МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ СТИЛЮ КЕРІВНИЦТВА НАВЧАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ УЧНІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ (адаптована методика І. Кулагіної) [6, с. 449]

Інструкція. Пропануємо прочитати низку речень. Після кожної фрази надано три судження щодо правомірності думки, що міститься у ньому. Підкреслите ті судження, з якими Ви згодні. Постарайтеся виконати цю роботу за 5 хвилин.

Питальник

1. Оцінка виражає думку вчителя про знання учня:

- 1) так, тільки думку вчителя;
- 2) оцінка може відображати й думку класу;
- 3) не знаю.

2. Коли учень не досягає успіхів у якому-небудь предметі, вчитель уже, нажаль, не в змозі йому допомогти:

- 1) згоден;
- 2) не згоден;
- 3) не знаю.

3. Учні необхідно пояснити, що в нього відбуваються просування в його навчальних досягненнях порівняно з його попередніми навчальними результатами:

- 1) необхідно;
- 2) не обов'язково;
- 3) немає необхідності.

4. Похвала учня під час виконання ним навчального завдання має більше користі, ніж оцінка за всю виконану ним навчальну роботу:

- 1) не згоден;
- 2) згоден;
- 3) не знаю.

5. Необхідний виховний ефект досягається завдяки порівнянню учнів, що мають різну навчальну успішність:

- 1) згоден;
- 2) не знаю;
- 3) не згоден.

6. Під час опитування учитель орієнтується на думку учня, стежить за перебігом його міркувань і прагне розвинути його думку:

- 1) за правило;
- 2) рідко;
- 3) у цьому немає необхідності.

7. Оцінка повинна бути «зароблена» учнем, вона не може виставлятися авансом:

- 1) згоден;
- 2) не згоден;
- 3) не знаю.

8. Невивчений урок повинен оцінюватися відповідно, учень не має права відмовитися від відповіді:

- 1) так, це справедливо;
- 2) ні, це невірно;
- 3) це є спірним питанням.

9. Можливо використовувати вміння школярів оцінювати власну роботу та роботу своїх товаришів:

- 1) регулярно;
- 2) подеколи;
- 3) ні, на це ніколи не залишається часу.

10. Оцінюватися повинен результат виконаного учнем завдання:

- 1) так, досягнення результату – об'єктивний критерій оцінки;
- 2) ні, важливо враховувати і нестандартні способи рішення;
- 3) не знаю.

11. Під час уроку позитивні та негативні оцінки дій учня повинні зрівноважувати одна одну:

- 1) так, не слід захоплюватися чимось одним – похвалою або зауваженнями;
- 2) ні, позитивних оцінок повинно бути більше;
- 3) ні, корисніше коли переважають негативні оцінки.

12. Коли учень відповідає не дуже впевнено, йому необхідно вчасно допомогти:

- 1) обов'язково;
- 2) не обов'язково;
- 3) допомагати під час опитування не треба.

13. Активність учня упродовж уроку – ще не є показником продуктивності його роботи:

- 1) ні, це взаємопов'язані моменти;
- 2) так, тому саму по собі активність не слід високо оцінювати;
- 3) так, активність і продуктивність роботи не завжди співпадають.

14. Під час оцінки навчальної роботи учня, учителю необхідно враховувати не тільки результат його роботи, а й старання, зусилля, які він вклав у цю роботу:

- 1) це необхідно тільки у початкових класах;
- 2) це необхідно враховувати в усіх класах;
- 3) не знаю, чи необхідно це роботи взагалі.

15. В умовах сучасної школи щадні оцінки не використовуються:

- 1) так, це прояв відсоткоманії;
- 2) ні, це прояв гуманного ставлення до дітей;
- 3) важко сказати.

16. Якщо через оцінку виник конфлікт, авторитет учителя передбачає незмінність виставленої ним оцінки, хоча наполягання з боку вчителя на його правоті повинні бути стриманими та аргументованими:

- 1) згоден; 2) не знаю; 3) не згоден.

17. Корисно протиставити навчальні результати учнів, які мають однакові здібності але різне ставлення до навчання:

- 1) не згоден; 2) згоден; 3) не знаю.

18. Коли на уроці обговорюється суперечливе питання, спокійне та чітке пояснення учителя краще, ніж шумна дискусія у класі:

- 1) так; 2) ні; 3) не завжди.

19. Під час виставлення оцінки, вчителю необхідно пояснити учню за що вона поставлена:

- 1) так, завжди; 2) так, подеколи;
3) ні, це учень повинен розуміти сам.

20. Учитель знаходить час, щоб поспілкуватися з кожним учнем про його навчальну успішність, успіхи та недоробки:

- 1) подеколи; 2) завжди; 3) практично це недосяжне.

Обробка та інтерпретація даних

Ключ

№ питання	№ відповіді	бал	№ питання	№ відповіді	бал	№ питання	№ відповіді	бал	№ питання	№ відповіді	бал	
1	1	0	6	1	2	11	1	1	16	1	0	
	2	2		2	1		2	2		1	2	2
	3	1		3	0		3	0		3	2	
2	1	0	7	1	0	12	1	2	17	1	2	
	2	2		2	2		2	1		2	0	
	3	1		3	1		3	0		3	1	
3	1	2	8	1	0	13	1	2	18	1	0	
	2	1		2	2		2	0		2	2	
	3	0		3	1		3	1		3	1	
4	1	0	9	1	2	14	1	1	19	1	2	
	2	2		2	1		2	2		2	1	
	3	1		3	0		3	0		3	0	
5	1	0	10	1	0	15	1	0	20	1	1	
	2	1		2	2		2	2		2	2	
	3	2		3	1		3	1		3	0	

28 балів – авторитарний стиль керівництва вчителя.

Від 28 до 33 балів – демократичний стиль керівництва вчителя.

Від 34 до 40 балів – ліберальний стиль керівництва вчителя.

5. ШКАЛА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ

(за Н. Аміною, Н. Шеліховою) [5, с. 400]

Інструкція. Уважно прочитав твердження, оцініть за дев'ятибальною шкалою, наскільки правильно вони відображають Ваші уявлення щодо ефективного стилю педагогічного впливу.

Оцінка	Змістовий опис оцінки
«+ 4»	так, безумовно (дуже сильне погодження)
«+ 3»	так, вірно (сильне погодження)
«+ 2»	взагалі, так (середнє погодження)
«+ 1»	скоріше так, чим ні (слабке погодження)
«0»	ні так, не ні
«- 1»	скоріше ні, чим так (слабке непогодження)
«- 2»	взагалі, ні (середнє непогодження)
«- 3»	ні, невірно (сильне непогодження)
«- 4»	ні, абсолютно невірно (дуже сильне непогодження)

Питальник «Стилі педагогічного впливу»

Твердження

1. Я вважаю, що краще перехвалити учня, ніж недохвалити.
2. Я хвалю учнів у залежності від ситуації.
3. Завжди свої заохочення супроводжую докладними поясненнями, що саме гідно похвали.
4. Роблю це (пояснення) загалом.
5. Я завжди проявляю максимальну увагу до успіхів своїх учнів, ігноруючи при цьому їхні недоліки у роботі.
6. У першу чергу я завжди звертаю увагу на недоліки у роботі учнів, стримано відзначаю їхні успіхи.
7. Я постійно заохочую старання учнів під час розв'язання навчальних завдань.
8. Відзначаю участь під час роботи взагалі.
9. Я вважаю за важливе підкреслити значимість досягнутих результатів кожного учня.
10. Я вважаю за необхідне повідомляти своїм учням про їхні успіхи.
11. Я постійно надаю порівняння минулих і теперішніх досягнень своїх учнів.

12. Орієнтую учнів на порівняння їхніх результатів з результатами інших (на змагання).

13. Вважаю правильним перебільшування значимості досягнутих результатів учнів для їхнього стимулювання.

14. Вважаю неправильним перебільшування значимості досягнутих результатів учнів, тому що це тільки розхолоджує їх.

15. Міра заохочення для певного учня повинна визначатись ступеню його старанності.

16. Я завжди досягнення учня пов'язую з його старанністю.

17. Я завжди досягнутий учнем результат пов'язую з його здібностями.

18. Мої учні із задоволення виконують завдання, тому що їм подобається процес роботи.

19. Мої учні прагнуть краще виконати завдання для того, щоб отримати мою похвалу.

20. Я постійно привертаю увагу учнів на те, що підвищення успішності залежить від їхнього бажання вчитися відповідно до власних здібностей.

21. Звертаю увагу на те, що їхня успішність у навчанні залежить від моїх зусиль досягти гарних результатів.

22. Я завжди орієнтуюсь на постановку перед учнями нових завдань, а не на контроль вивченого.

23. Постійно контролюю процес самостійної роботи учнів, не припускаючи їхнього відволікання від роботи.

Обробка та інтерпретація даних

Для визначення індивідуальних відмінностей у саморегуляції дидактичної комунікації необхідно підрахувати кількість («+») збігів відповідей за ключем першої та другої субшкал.

Ключ для визначення стилю педагогічного впливу

Формула шкалювання дозволяє респонденту оцінити кожне твердження чи позитивно («+»), чи негативно («-») та виразити більш емоційно ступінь свого погодження усередині кожної категорії. Величина відношень кількісних позитивних стверджень (ЕП) за першою субшкалою до кількості позитивних тверджень (НЕП) за другою субшкалою й виступила мірою асиметрії щодо переваги використання в дидактичній комунікації ефективних методів підмоги.

№	Субшкали	
	Перша	Друга
1.	1	2
2.	3	4
3.	5	6
4.	7	8
5.	9	10
6.	11	12
7.	13	14
8.	15	16
9.	17	18
10.	19	20
11.	21	22
12.	23	24
Всього:	12	12

Для більш коректної обробки отриманих даних необхідно зробити наступні розрахункові операції:

Крок 1. Скласти «сірі» оцінки по кожному непарному пункту шкали та отриману суму поділити на 12. Частка від ділення (ЕП) є емпіричною мірою тенденції вчителя віддавати перевагу ефективним методам «підмоги» учням.

$$EP = \sum (X_1 + X_3 + \dots + X_{11}) / 12$$

Крок 2 Скласти «сірі» оцінки по кожному парному пункту шкали й отриману суму поділити на 12. Частка від ділення (НЕП) є емпіричною мірою тенденції вчителя до використання неефективних методів заохочення учнів.

$$NEP = \sum (X_2 + X_4 + \dots + X_{12}) / 12$$

Крок 3 Обчислити різницю між ЕП і НЕП

$$AC = EP - NEP$$

Обчислення асиметрії оцінок виступає мірою збалансованості методик «заохочення» в процесі дидактичної комунікації.

Інтерпретація абсолютних і збалансованих показників переваги ефективних і неефективних методів заохочення

Показники індивідуальної переваги	Характеристики комунікативного компонента педагогічного стилю	
	Орієнтованого на розвиток	Орієнтованого на результат
1. Методів ефективного заохочення	(ЕП > НЕП) тенденція до «підтримувального» стилю комунікації	(ЕП < НЕП)
2. Методів неефективного «підкріплення»	(НЕПОП)	(НЕП > ЕП) тенденція до «контрольовального» стилю комунікації
3. Відносна міра АС	Позитивна асиметрія переваги ЕП (фасилітація)	Негативна асиметрія переваги НЕП (контроль)

6. САМООЦІНКА РІВНЯ ОНТОГЕНЕТИЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ [9, с. 244]

Призначення. Методика націлена на вивчення онтогенетичної рефлексії, що передбачає аналіз минулих помилок, вдалого та невдалого досвіду життєдіяльності.

Інструкція. Нижче наведені питання, на які необхідно відповісти у формі «так» (+) у випадку стверджувальній відповіді або «ні» (-) у випадку негативної відповіді та «не знаю» (0), якщо Ви маєте сумнів щодо відповіді.

Питальник

1. Чи траплялось Вам коли-небудь робити життєву помилку, результати якої Ви відчували протягом декількох місяців або ні?
2. Чи можливо було уникнути цієї помилки?
3. Чи доводилось Вам настоювати на власній думці, якщо Ви не впевнені в її правильності на 100 %?
4. Чи розповіли Ви кому-небудь із самих близьких людей про свою найбільшу життєву помилку?
5. Чи вважаєте Ви, що в певному віці характер людини вже не може змінитися?
6. Якщо хтось завдав Вам невеличку прикрість, чи можете Ви швидко про це забути та перейти до звичного розпорядку?
7. Чи вважаєте Ви себе іноді невдахою?
8. Чи вважаєте Ви себе людиною з великим почуттям гумору?
9. Якщо б Ви змогли змінити вагому подію, яка мала місце у минулому, побудували би Ви своє життя інакше?
10. Що більше керує Вами при прийнятті повсякденних особистісних рішень – розум чи емоції?
11. Чи важко Вам дається прийняття рішення щодо запитань, які кожен день висуває Вам життя?
12. Чи користувались Ви порадою чи допомогою людей, які не входять до кола найближчого оточення, під час прийняття життєво важливих рішень?
13. Чи часто Ви згадуєте хвилини, які були для Вас неприємними?
14. Чи подобається Вам ваша особистість?
15. Чи доводилось Вам просити у кого-небудь вибачення, хоча Ви не вважали себе винним?

Обробка та інтерпретація даних

За кожну відповідь «так» на запитання 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13 та «ні» на запитання 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 15 Ви отримуєте по 10 балів. За кожну відповідь «не знаю» Ви отримуєте по 5 балів. Підрахуйте загальну кількість балів.

100-150 балів – повна відсутність рефлексії; 50-99 балів – рефлексія за знаком « - »; 0-49 балів – рефлексія за знаком « + ».

7. ДІАГНОСТИКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ УЧИТЕЛЯ

Інструкція. Рівень сформованості рефлексії учителя оцінюється за результатами порівняльного аналізу відповідей педагога на запитання пропонованої йому анкети «Рефлексивний аналіз уроку» та результатами експертної оцінки його педагогічної діяльності. Для оцінки труда вчителя діагностом ведуться спостереження за його діяльністю упродовж уроку, після закінчення уроку проводяться бесіди з декількома учнями з метою з'ясування чи засвоїли вони новий матеріал, наскільки глибоко вони його усвідомили. Після чого експертом заповнюється бланк результатів спостереження педагогічної діяльності та бесіди з учнями.

Бланк оцінки труда вчителя

П.І.Б вчителя _____ Клас _____

№	Показники	Так
1.	Чітко планує урок.	
2.	Не прагне до чіткого планування уроку.	
3.	Поряд з навчальними задачами ставить розвивальні та виховні завдання.	
4.	Головним чином ставить і реалізує навчальні завдання.	
5.	Чітко визначає мету та завдання уроку, обирає відповідний засіб подачі навчального матеріалу.	
6.	Мета та завдання уроку сформульовані нечітко.	
7.	Повідомлення мети уроку відбувається у цікавій формі, незвичайним способом, що забезпечує сприймання її більшістю учнів класу.	
8.	Оголошення мети уроку відбувається у простій, словесній формі, тому мета уроку не стає метою діяльності кожного учня.	
9.	Встановлення «суб'єкт-об'єктної» взаємодії вчителя з учнями в ході навчально-виховного процесу.	
10.	Встановлення «суб'єкт-суб'єктної» взаємодії вчителя з учнями в ході навчально-виховного процесу.	
11.	Використання емоційно-позитивних форм спілкування.	
12.	Застосування прямих виховних впливів.	
13.	Застосування опосередкованих виховних впливів.	
14.	Лекційна форма подачі навчального матеріалу учням.	
15.	Відбувається чергування лекційних і діалогічних форм подачі навчального матеріалу.	
16.	Пояснення змісту уроку зрозумілі та надаються з використанням слів і термінів, які підходять; використовуються прийоми, що ілюструють зміст; основні, найбільш складні моменти матеріалу виокремлено.	

№	Показники	Так
17.	Подача навчального матеріалу вчителем відбувається без його адаптації до особливостей учнів.	
18.	Здійснюється повторення пояснення навчального матеріалу, який не був засвоєний дітьми.	.
19.	Не є за необхідне роз'яснення навчального матеріалу, у поясненнях учителя немає незрозумілих моментів для учнів.	
20.	Вчитель, головним чином, працює за типовими методичними програмами, використовує одноманітні методичні рішення в процесі навчання.	
21.	Вчитель працює творчо, застосовує оригінальні прийоми навчання, володіє варіативною методикою.	
22.	Відсутня чітка технологія організації пошуково-творчої діяльності учнів, стимуляція власної активності учнів є процесом стихійним.	
23.	Систематично організується пошуково-творча діяльність учнів в індивідуальних, групових формах роботи дітей за безпосередньо консультативною участю педагога.	
24.	Застосовуються засоби унаочнення, ТЗН, роздавальний дидактичний матеріал, іграшки, що відповідають особливостям дітей, меті уроку.	
25.	Засоби навчання, що використовуються, не співвідносяться з характером навчального матеріалу.	
26.	Не використовуються (не в достатній мірі) засоби навчання.	
27.	Багато часу приділяється повторенню і закріпленню вивченого матеріалу учнями.	
28.	Не приділяється певної уваги повторенню вивченого навчального матеріалу учнями.	
29.	Оцінка вчителем навчальних досягнень учнів здійснюється у формі оцінного судження відповідно до нормативних показників, без пояснень.	
30.	Під час оцінки навчальних досягнень учнів використовуються розгорнуті оцінні судження, враховуються індивідуальні особливості дітей, створюються ситуації, що дозволяють учням розгледіти власну діяльність у системі минулих і майбутніх досягнень.	
31.	На уроці застосовуються фізкультхвилинки, ігрові прийоми, змагання.	
32.	На уроці не застосовуються фізкультхвилинки, ігрові прийоми, змагання.	
33.	Урок проходить нецікаво, діти впродовж уроку пасивні, в них не спостерігається зацікавленість уроком.	
34.	Діти зацікавлені уроком, вони активі, не втомлені.	
35.	Навчальний матеріал засвоюється більшістю учнів.	
36.	Навчальний матеріал засвоюється дітьми нерівномірно.	

Анкета «Рефлексивний аналіз уроку»

П.І.Б. учителя _____ Клас _____

1. Який етап уроку був:
 - найбільш цікавим для дітей _____;
 - найменш цікавим для дітей _____.
2. Як можливо схарактеризувати стиль Вашого спілкування з дітьми:
 - авторитарний _____;
 - ліберальний _____;
 - демократичний _____.
3. На які сторони розвитку особистості учнів може вплинути Ваш урок?

4. Які форми оцінювання навчальної діяльності учнів Ви використовували на уроці? _____
5. Яку мету уроку Ви ставили перед собою? _____
6. Які засоби для її досягнення Ви використовували? _____

7. Наскільки досягнута поставлена Вами мета? _____
8. Чи всі завдання, заплановані Вами, були виконані на уроці? _____
9. Яка, з Вашої точки зору, частина навчального матеріалу, що була пропонована учням на уроці, засвоєна дітьми:
 - повністю _____;
 - в повному обсязі (на оцінку «добре») _____;
 - частково _____;
 - частково, уривчасто _____;
 - не засвоєна зовсім _____
10. У чому причина недостатнього розуміння навчального матеріалу дітьми? _____
11. Укажіть можливі засоби розв'язання цієї проблеми _____

Обробка та інтерпретація даних

Від 90 % до 100 % збіг результатів експертного спостереження за діяльністю учителя і результатів його відповідей на запитання запропонованої йому анкети свідчить про те, що у педагога високий рівень сформованості педагогічної рефлексії;

від 75 % до 89,99 % збіг результатів – достатній рівень сформованості педагогічної рефлексії;

від 60 % до 74,99 % збіг результатів – середній рівень сформованості педагогічної рефлексії;

від 45 % до 59,99 % збіг результатів – нижче середнього рівень сформованості педагогічної рефлексії;

до 44,99 % збіг результатів – несформованість педагогічної рефлексії.

8. ДІАГНОСТИКА ЗДАТНОСТІ ДО ЕМПАТІЇ

[8, с. 34]

Інструкція. Пропонуємо оцінити декілька тверджень. Для з'ясування рівня емпатійних тенденцій (уміння співпереживати) пропонується на кожне з 36 тверджень вибрати варіант відповіді й оцінити його: якщо Ви відповіли «не знаю» – 0 балів, за відповідь «ні, ніколи» додайте 1 бал, «іноді» – 2, «часто» – 3, «майже завжди» – 4, «так, завжди» – 5.

Питальник

- 1) Мені більше подобаються книжки про подорожі, ніж книги з серії «Життя видатних людей».
- 2) Дорослих дратує турбота батьків.
- 3) Мені подобається розмірковувати про причини успіхів і невдач інших людей.
- 4) Серед розмаїття музичних напрямів віддаю перевагу «сучасним ритмам».
- 5) Несправедливі дорікання хворого треба терпіти, навіть якщо це відбувається роками.
- 6) Хворій людині можна допомогти навіть словом.
- 7) Стороннім особам не слід втручатися у конфлікт між двома.
- 8) Старі люди, як правило, безпідставно образливі.
- 9) Коли в дитинстві я слухав сумну історію, на мої очі самі навертались сльози.
- 10) Роздратований стан моїх батьків впливає на мій настрій.
- 11) Я байдужий до критики на свою адресу.
- 12) Мені більш подобається роздивлятися портрети, ніж картини з пейзажами.
- 13) Я завжди все вибачав своїм батькам, навіть якщо вони були неправі.
- 14) Якщо кінь погано тягне, його треба підганяти.
- 15) Коли я читаю про драматичні події у житті людей, то відчуваю, ніби це відбувається зі мною.
- 16) Батьки ставляться справедливо до своїх дітей.
- 17) Коли бачу підлітків або дорослих, що сперечаються, я втручаюсь у сварку.
- 18) Я не звертаю уваги на поганий настрій своїх батьків.
- 19) Я подовгу спостерігаю за поведінкою птахів, тварин, відкладаючи інші справи.

20) Фільми та книги можуть викликати сльози лише у несерйозних людей.

21) Мені подобається спостерігати за виразом обличчя і поведінкою незнайомих людей.

22) У дитинстві я часто приносив додому бездомних котів і собак.

23) Всі люди необгрунтовано злі.

24) Дивлячись на сторонню людину, мені хочеться вгадати, як складеться її доля.

25) У дитинстві, менші за віком ніж я, «ходили за мною по п'ятах».

26) Коли я бачу поранену тварину, завжди намагаюсь їй допомогти.

27) Людині стане легше, якщо уважно вислухати її скарги.

28) Побачивши вуличну пригоду, я намагаюся не потрапити до числа свідків.

29) Меншим подобається, коли я пропоную їм свою ідею, справу або розвагу.

30) Люди перебільшують здатність тварин відчувати настрій свого хазяїна.

31) Зі складних конфліктних ситуацій людина повинна виплутуватися самотійно.

32) Якщо дитина плаче, на те є свої причини.

33) Молодь завжди повинна задовольняти будь-які прохання літніх людей.

34) Мені б хотілося розібратися, чому деякі з моїх однокласників іноді були замріяні.

35) Безпритульних домашніх тварин треба відловлювати та знищувати.

36) Якщо мої друзі починають обговорювати зі мною свої особисті проблеми, я намагаюся змінити тему розмови.

Обробка та інтерпретація даних

Вам пропонується перевірити ступінь відвертості, з яким Ви відповідали.

Якщо Ви відповіли «не знаю» на твердження №№ 3, 9, 11, 13, 28, 36, а також «так, завжди» на пункти №№ 11, 13, 15, 27, то не бажали бути відвертими самі зі собою. Результатам тестування можна довіряти, якщо з усіх перерахованих тверджень Ви дали не більше трьох невідвертих відповідей. Далі пропонується підрахувати бали, отримані за відповіді на пункти №№ 2, 5, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 19, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 32 та співвіднести їх зі шкалою розвитку емпатійних тенденцій.

Якщо Ви набрали від 82 до 90 балів – це найвищий рівень емпатійності. У Вас хворобливо розвинене співпереживання. У спілкуванні Ви як «барометр» реагуєте на настрій співрозмовника, який

ще не встиг вимовити й слова. Дорослі й діти довіряють вам свої таємниці та звертаються за порадою. Ви постійно турбуєтеся про рідних і близьких. Нерідко відчуваєте комплекс провини, побоюючись заподіяти людям клопіт. Ви дуже вразливі. Слід звернути увагу на своє психічне здоров'я, адже Ви близькі до нервового потрясіння.

Від 63 до 81 балів – висока емпатійність. Ви чуйні до потреб оточуючих, великодушні, здатні вибачати. З непідробним інтересом ставитеся до людей, Вам подобається «читати» їхні обличчя. Ви швидко налагоджуєте стосунки, знаходите спільну мову. Оточуючі цінують Вас за душевність. Ви намагаєтеся уникати конфліктів і знаходити компроміси. Адекватно сприймаєте критику. Оцінюючи події, Ви більше довіряєте почуттям й інтуїції, ніж аналітичним висновкам. Вас легко вивести із рівноваги.

Від 37 до 62 балів – нормальний рівень емпатійності. Довколишні не можуть назвати Вас «товстошкірим», але в той же час Ви не є дуже вразливою людиною. Під час спілкування уважні, намагаєтеся зрозуміти те, що було висловлено словами. Читаючи художні твори, переглядаючи фільми, Ви більше слідкуєте за розвитком подій, ніж за переживаннями героїв. Ви відчуваєте певні труднощі у прогнозуванні стосунків між людьми.

12-36 балів – низький рівень емпатійності. Ви відчуваєте труднощі в налагодженні стосунків між людьми. Іноді не розумієте емоційні прояви, вважаючи їх зайвими. Надаєте перевагу усамітненим заняттям, а не роботі з людьми. Більше цінуєте людей за їхні ділові якості, ніж за чуйність.

11 балів і менше – найнижчий рівень. Ви відчуваєте труднощі в ініціюванні розмови, не знаходите взаєморозуміння з оточуючими. Ви дуже продуктивно працюєте індивідуально, але під час взаємодії маєте протилежний результат. З іронією ставитеся до сентиментальних проявів.

9. ДІАГНОСТИКА «ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ» (Н. ХОЛЛ) [9, с. 78]

Призначення. Методика запропонована для виявлення здатності розуміти відношення особистості, що репрезентуються в емоціях і керуванні емоційною сферою на основі ухвалення рішень. Вона складається з 30 тверджень і містить 5 шкал:

- 1) емоційна обізнаність;
- 2) управління своїми емоціями (емоційна відхідливість);
- 3) самомотивація (вільне управління своїми емоціями, окрім пункту 14);
- 4) емпатія;
- 5) розпізнавання емоцій інших людей (уміння впливати на емоційний стан інших людей).

Інструкція. Нижче Вам будуть запропоновані вислови, які так чи інакше відображають різні сторони вашого життя. Будь ласка, запишіть цифру праворуч від кожного твердження, оцінюючи Вашу відповідь за однією з градацій.

- Повністю не згоден (– 3 бали).
- В основному не згоден (– 2 бали).
- Частково не згоден (– 1 бал).
- Частково згоден (+1 бал).
- В основному згоден (+2 бали).
- Повністю згоден (+3 бали)

Питальник

1. Для мене як негативні, так і позитивні емоції слугують джерелом знання про те, як діяти в житті.
2. Негативні емоції допомагають мені зрозуміти, що я повинен змінити в своєму житті.
3. Я спокійний, коли відчуваю тиск з боку іншої людини.
4. Я здатний спостерігати зміну своїх власних відчуттів.
5. Коли необхідно, я можу бути спокійним і зосередженим для того, щоб діяти відповідно до запитів життя.
6. Коли необхідно, я можу викликати у себе широкий спектр позитивних емоцій: веселощі, радість, внутрішнє піднесення та гумор.
7. Я стежу за тим, як я себе почуваю.
8. Після того, як щось збентежило мене, я можу легко упоратися зі своїми почуттями.
9. Я здатний вислуховувати проблеми інших людей.
10. Я не зациклююся на негативних емоціях.
11. Я чутливий до емоційних потреб інших.
12. Я можу впливати на інших людей заспокійливо.

13. Я можу примусити себе знову й знову ставати перед перешкодами.

14. Я прагну відноситись до життєвих проблем творчо.

15. Я адекватно реагую на настрої, прагнення і бажання інших людей.

16. Я можу легко входити в стан спокою, готовності та зосередженості.

17. Коли дозволяє час, я звертаюся до своїх негативних почуттів і розмірковую про те, в чому проблема.

18. Я здатний швидко заспокоїтись після несподіваного засмучення.

19. Знання про власні почуття допомагають мені підтримувати себе «у формі».

20. Я добре розумію емоції інших людей, навіть якщо вони не висловлюються відверто.

21. Я можу точно розпізнавати емоції за виразом обличчя.

22. Я можу легко відкинути негативні відчуття, коли необхідно діяти швидко.

23. Я добре розпізнаю ознаки того, що людина потребує в цю хвилину.

24. Люди вважають мене знавцем переживань інших людей.

25. Люди, які усвідомлюють свої справжні почуття, краще керують своїм життям.

26. Я здатний поліпшити настрій інших людей.

27. Зі мною можна порадитися з питань відносин між людьми.

28. Я добре налаштовуюсь на емоції інших людей.

29. Я допомагаю іншим використовувати їхні власні намагання для досягнення мети.

30. Я можу легко відсторонитись від неприємних почуттів.

Обробка та інтерпретація даних

Ключ

Шкала «Емоційна обізнаність» – пункти 1, 2, 4, 17, 19, 25.

Шкала «Управління власними емоціями» – пункти 3, 7, 8, 10, 18, 30.

Шкала «Самотивація» – пункти 5, 6, 13, 14, 16, 22.

Шкала «Емпатія» – пункти 9, 11, 20, 21, 23, 28.

Шкала «Розпізнавання емоцій інших людей» – пункти 12, 15, 24, 26, 27, 29.

Рівні парціального емоційного інтелекту відповідно до знаку результатів:

14 і більше – високий; 8-13 – середній; 7 і менш – низький.

Інтеграційний рівень емоційного інтелекту з урахуванням домінуючого знаку визначається за наступними кількісними показниками:

70 і більше – високий; 40-69 – середній; 39 і менше – низький.

10. МЕТОДИКА ОЦІНКИ РІВНЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ

[9, с. 67]

Призначення. Методика дозволяє визначити самооцінку особистісних якостей або частоту їхнього прояву, що характеризують рівень творчого потенціалу особистості.

Інструкція. За 9-ти бальною шкалою оцініть кожне з 18 тверджень. Обрану оцінку обведіть у кружечок.

Бланк відповідей

№	Запитання тесту	Шкала оцінок
1.	Як часто розпочату справу Ви доводите до логічного кінця?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
2.	Якщо всіх людей подумки розподілити на логіків й евристиків, тобто генераторів ідей, то в якій мірі Ви є генератором ідей?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
3.	В якій мірі Ви відносите себе до людей рішучих?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
4.	В якій мірі Ваш кінцевий «продукт», Ваше творіння, частіше за все відрізняється від вихідного проекту, задуму?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
5.	Наскільки Ви здатні проявити вимогливість і наполегливість, щоб люди, які обіцяли Вам щось, виконали свої обіцянки?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
6.	Як часто Вам доводилося виступати з критичними судженнями на чиюсь адресу?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
7.	Як часто розв'язання проблем, які в Вас виникають, залежать від енергії й напористості?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
8.	Який відсоток людей у Вашому колективі частіше за все підтримують Вас, Ваші ініціативи та пропозиції? (Один бал – близько 10 %.)	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
9.	Як часто в Вас буває оптимістичний і веселий настрій?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
10.	Якщо всі проблеми, які Вам довелося розв'язувати за останній рік, умовно розділити на теоретичні та практичні, то яка поміж ними питома вага практичних?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
11.	Як часто Вам доводилося відстоювати власні принципи, переконання?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
12.	В якій мірі Ваша товариськість, комунікабельність, сприяє розв'язанню важливих для Вас проблем?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
13.	Як часто в Вас виникають ситуації, коли головну відповідальність за розв'язання найбільш складних проблем і справ у колективі Вам доводилося брати на себе?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9

№	Запитання тесту	Шкала оцінок
14.	Як часто та в якій мірі Ваші ідеї, проекти вдавалося втілювати у життя?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
15.	Як часто Вам вдавався, прояв винахідливості та навіть заповзятливості, щоб хоч у чомусь випередити власних суперників по роботі чи навчанню?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
16.	Чи забагато поміж Ваших друзів і близьких людей вважають Вас людиною вихованою й інтелігентною?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
17.	Як часто Вам у житті доводилося робити дещо таке, яке б сприймалося навіть Вашими друзями як несподіваність, як принципово нова справа?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
18.	Як часто Вам доводилося докорінним чином реформувати власне життя або знаходити принципово нові підходи до розв'язання нових проблем?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9

Обробка та інтерпретація даних

На підставі сумарного числа отриманих балів визначити рівень творчого потенціалу особистості.

Сума балів	Рівні творчого потенціалу особистості
18 – 39	Дуже низький рівень
40 – 54	Низький
55 – 69	Нижче середнього
70 – 84	Трохи нижче середнього
85 – 99	Середній
100 – 114	Трохи вище середнього
115 – 129	Вище середнього
130 – 142	Високий рівень
143 – 162	Дуже високий рівень

Від 100 до 162 балів – у Вас закладений значний творчий потенціал, який надає Вам багатий вибір творчих можливостей. Якщо Ви в змозі реалізувати власні здібності, то Вам доступні різноманітні форми творчості.

Від 55 до 99 балів – Вам притаманні якості, що дозволяють Вам творити, але є й бар'єри. Самий небезпечний бар'єр – це страх, особливо якщо Ви зорієнтовані тільки на успіх. Боязнь невдачі сковує Ваше уявлення – основу творчості. Страх може бути й соціальним – страх суспільного осудження. Будь-яка нова ідея проходить крізь етап несподіваності, здивування, невизнання довоколишніх. Боязнь бути осудженим за нову, незвичну для інших поведінку, погляди, відчуття сковує Вашу творчу активність, призводить до деструкції Вашої творчої особистості.

Від 18 до 54 балів – Ви недооцінюєте себе. Відсутність віри у власні можливості призводить до думок, що Ви нездатні до творчості, пошуку нового.

11. ДІАГНОСТИКА КРЕАТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ (інтерпретований тест) [1, с. 234]

Інструкція. Кожний пункт даного тесту-питальника містить у собі два висловлювання («А» та «Б»). Уважно прочитайте кожне з них та помітьте («+») те з двох, яке в більшій мірі відповідає Вашій точки зору.

Питальник

1.	А) У скрутних ситуаціях необхідно діяти вже перевіреними способами, тому що це гарантує успіх.	
	Б) В скрутних ситуаціях завжди необхідно шукати принципово нове рішення.	
2.	А) Головне у нашому житті – це створити що-небудь нове.	
	Б) Головне у нашому житті – це бути чесною і шляхетною особою, приносити людям користь.	
3.	А) Мені здається, що найбільш цінним для людини є улюблена робота.	
	Б) Мені здається, що найбільш цінним для людини є щасливе сімейне життя.	
4.	А) Я часто приймаю спонтанні рішення.	
	Б) Я рідко приймаю спонтанні рішення.	
5.	А) У випадку необхідності людина може достатньо легко позбутися власних звичок.	
	Б) Людині вкрай важко позбутися власних звичок.	
6.	А) Я часто, по декілька разів перечитую книги, які мені сподобались.	
	Б) Я вважаю, що краще прочитати яку-небудь нову книгу, ніж повертатися до вже прочитаних.	
7.	А) Я дуже захоплений своєю роботою.	
	Б) Я не можу сказати, що я захоплений своєю роботою.	
8.	А) Більша частина того, що мені доводиться робити, мене задовольняє.	
	Б) Лише не багато з того, що я роблю, мене задовольняє.	
9.	А) Я легко приймаю ризикові рішення.	
	Б) Зазвичай мені буває важко прийняти ризикове рішення.	
10.	А) Я вважаю, що здатність до творчості – це природна якість особистості.	
	Б) Я вважаю, що далеко не всі люди обдаровані природною здатністю до творчості.	
11.	А) Мені здається, що я повинен буди вдосконаленим у всьому, що я роблю.	
	Б) Мені не здається, що я повинен буди вдосконаленим у всьому, що я роблю.	

12.	А) Найбільше задоволення людина отримує, коли вона досягла бажаного результату в роботі.	
	Б) Найбільше задоволення людина отримує від самого процесу роботи.	
13.	А) Я часто керуюся загальноприйнятими уявленнями під час розв'язання власних особистісних проблем.	
	Б) Я рідко керуюся загальноприйнятими уявленнями під час розв'язання власних особистісних проблем.	
14.	А) Мені здається, що для того, щоб займатися творчою діяльністю, людина повинна володіти певними знаннями в цій галузі.	
	Б) Мені здається, що для того, щоб займатися творчою діяльністю, людині не обов'язково володіти певними знаннями в цій галузі.	

Обробка та інтерпретація даних

За вибір вказаних суджень респондент отримує 1 бал.

Ключ

Номер висловлювання	Правильна відповідь
1.	Б
2.	А
3.	А
4.	А
5.	А
6.	А
7.	А
8.	А
9.	А
10.	А
11.	Б
12.	Б
13.	Б
14.	Б

14 балів – свідчить про виразність творчої спрямованості особистості.

Менше 14 балів – свідчить про відсутність творчої спрямованості особистості.

12. ДІАГНОСТИКА РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ПРОЕКТИВНИХ УМІНЬ В УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Інструкція. Діагностом ведуться експертні спостереження за підготовкою учителів до занять, за їхньою професійною діяльністю під час проведення ними уроків, здійснюється ознайомлення з планами уроків й описом їхнього перебігу. На підставі аналізу діагностувальних дій, експерт за п'ятибальною шкалою оцінює рівень сформованості проєктивних умінь у вчителів початкової школи, що передбачає сформованість таких умінь як: уміння здійснювати модифікування загальних цілей і задач із навчання і виховання; уміння проектувати матеріальне обладнання навчально-виховного процесу; вміння конструювати заняття; уміння виокремлювати цілі та задачі навчально-виховної роботи; вміння планувати етапи діяльності; вміння використовувати інноваційні методичні прийоми.

Графічний запис визначення рівня сформованості проєктивних умінь в учителя початкової школи

П.І.Б. учителя _____

1.	Вчитель під час конструювання занять уміє визначити тип, тему, програмний зміст, обладнання і матеріали з урахуванням можливостей кожної окремої дитини та класу взагалі.	1, 2, 3, 4, 5
2.	Вчитель передбачливо готується до розв'язання тих чи тих труднощів, що можуть виникнути під час виконання дітьми різних видів завдань.	1, 2, 3, 4, 5
3.	Учитель уміє чітко визначати цілі та завдання навчально-виховної роботи, орієнтуючись на розділи програм, що реалізуються у загальноосвітній школі I ступеня, з урахуванням вікових й індивідуальних особливостей розвитку учнів.	1, 2, 3, 4, 5
4.	Учитель обирає зміст, форми, методи та прийоми навчання, виходячи з цілей і завдань навчання і виховання: забезпечення усебічного гармонійного розвитку дітей з урахуванням їхніх вікових й індивідуальних особливостей за основними напрямками.	1, 2, 3, 4, 5
5.	Вчитель уміє конкретизувати задачі навчання і виховання на певний проміжок часу з урахуванням уже досягнутого рівня розвитку дитячого колективу й окремих учнів.	1, 2, 3, 4, 5

6.	Учитель, організовуючи навчально-виховний процес, приділяє певну увагу до підбору форм і методів роботи з учнями з особливими освітніми потребами.	1, 2, 3, 4, 5
7.	Учитель уміє розгледіти «ростки» нового в розвитку дитини, конкретної групи та відповідно до цього організовує подальшу навчально-виховну роботу.	1, 2, 3, 4, 5
8.	Вчитель уміє вносити у діяльність дітей зміни та ускладнення відповідно до того, як учні оволоділи тими чи тими знаннями, вміннями та навичками.	1, 2, 3, 4, 5
9.	Вчитель уміє поєднувати різноманітні види діяльності маленьких школярів під час проведення уроків з урахуванням принципу інтеграції освітніх галузей, визначати основні методи та прийоми їх організації та керування діяльністю дітей.	1, 2, 3, 4, 5
10.	Учитель уміє раціонально поєднувати колективні форми навчальної діяльності дітей з індивідуальними формами.	1, 2, 3, 4, 5
11.	Вчитель володіє вмінням проектувати матеріальне обладнання навчально-виховного процесу та проявляє їх під час створення розвивального навчально-виховного середовища з урахуванням актуальних і найближчих потреб розвитку кожної окремої дитини.	1, 2, 3, 4, 5
12.	Вчитель у власній професійній діяльності використовує інноваційні методичні прийоми, підбір яких здійснюється ним з урахуванням потреб і можливостей кожної окремої дитини.	1, 2, 3, 4, 5

Обробка та інтерпретація даних

Підраховується кількість набраних балів Σ .

Обчислюється коефіцієнт:

$$K = \Sigma / 12$$

Коефіцієнт (K) демонструє рівень сформованості проєктивних умінь в учителя початкової школи (чим більше K , тим вище рівень сформованості проєктивних умінь в учителя початкової школи).

$1 \leq K \leq 2,4$ – низький рівень сформованості проєктивних умінь в учителя початкової школи;

$2,5 \leq K \leq 3,9$ – середній рівень сформованості проєктивних умінь в учителя початкової школи;

$4 \leq K \leq 5$ – високий рівень сформованості проєктивних умінь в учителя початкової школи.

**13. ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА ВОЛОДІННЯ
 УЧИТЕЛЕМ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
 ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИМИ ЗНАННЯМИ,
 ВМІННЯМИ ТА НАВИЧКАМИ З ФОРМУВАННЯ
 ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ
 ДО НАВЧАННЯ**

Інструкція. На підставі аналізу експертних спостережень за професійною діяльністю учителів, проведених з ними бесід діагност за п'ятибальною шкалою оцінює ступінь оволодіння учителями початкових класів педагогічними знаннями, вміннями та навичками з формування позитивного ставлення першокласників до навчання.

Графічний запис оцінки володіння учителем початкової школи професійно-педагогічними знаннями, вміннями та навичками з формування позитивного ставлення першокласників до навчання

П.І.Б учителя _____

1.	Знання вікових й індивідуальних особливостей розвитку пізнавальних функцій учнів 6-7-річного віку.	1, 2, 3, 4, 5
2.	Знання вікових й індивідуальних особливостей психологічного розвитку учнів 6-7-ми років.	1, 2, 3, 4, 5
3.	Знання методик психологічного обстеження молодших школярів 6-7-ми років.	1, 2, 3, 4, 5
4.	Вміння і навички з вивчення стану окремих психологічних функцій учнів, реальних навчальних можливостей школярів, передбачення і врахування типових труднощів дітей у процесі навчання.	1, 2, 3, 4, 5
5.	Знання загальнонавчальних умінь і навичок навчальної роботи першокласників і знання технології їхнього формування в учнів перших класів.	1, 2, 3, 4, 5
6.	Уміння і навички з формування в учнів перших класів загальнонавчальних умінь і навичок навчальної роботи.	1, 2, 3, 4, 5
7.	Знання технології організації навчального співробітництва вчителя й учнів.	1, 2, 3, 4, 5
8.	Уміння та навички з організації навчально-виховного процесу на основі навчального співробітництва в системі «вчитель – учні».	1, 2, 3, 4, 5
9.	Знання методів, прийомів, форм, способів навчання першокласників.	1, 2, 3, 4, 5
10.	Уміння і навички з використання методів, прийомів, способів навчання першокласників у навчально-виховному процесі.	1, 2, 3, 4, 5

11.	Вміння і навички з використання засобів навчання у навчально-виховному процесі.	1, 2, 3, 4, 5
12.	Знання методів, форм, способів роботи вихователя дошкільного навчального закладу.	1, 2, 3, 4, 5
13.	Вміння і навички зі здійснення наступності між ланками дошкільної і початкової освіти.	1, 2, 3, 4, 5
14.	Вміння і навички з організації навчально-виховного процесу з орієнтацією на «зону найближчого розвитку» кожного першокласника.	1, 2, 3, 4, 5
15.	Вміння і навички з організації проблемних ситуацій у процесі навчання першокласників.	1, 2, 3, 4, 5
16.	Знання способів організації індивідуально-диференційованої роботи з учнями на уроці на підставі врахування особливостей пізнавальних процесів кожної дитини.	1, 2, 3, 4, 5
17.	Уміння і навички з використання індивідуально-диференційованого підходу в процесі навчання першокласників.	1, 2, 3, 4, 5
18.	Знання технології організації сумісної навчальної діяльності в системі «учень – учень (учні)».	1, 2, 3, 4, 5
19.	Вміння і навички з організації колективних форм навчальної роботи першокласників у процесі навчання.	1, 2, 3, 4, 5
20.	Знання правил безоцінного навчання у початковій школі.	1, 2, 3, 4, 5
21.	Вміння і навички з побудови розгорнутих оцінних суджень учителя під час оцінки навчальних досягнень першокласників.	1, 2, 3, 4, 5

Обробка та інтерпретація даних

Підраховується кількість набраних балів Σ .

Обчислюється коефіцієнт:

$$K = \Sigma / 21$$

Цей коефіцієнт показує ступінь володіння учителем початкової школи професійно-педагогічними знаннями, вміннями та навичками, зокрема з формування позитивного ставлення першокласників до навчання (чим більше K , тим краще вчитель початкової школи володіє професійно-педагогічними знаннями, вміннями та навичками зазначеного напрямку).

$1 \leq K \leq 2,4$ – низький рівень володіння учителем професійно-педагогічними знаннями, вміннями та навичками з формування позитивного ставлення першокласників до навчання;

$2,5 \leq K \leq 3,9$ – середній рівень володіння учителем професійно-педагогічними знаннями, вміннями та навичками з формування позитивного ставлення першокласників до навчання;

$4 \leq K \leq 5$ – високий рівень володіння учителем професійно-педагогічними знаннями, вміннями та навичками з формування позитивного ставлення першокласників до навчання.

14. АНКЕТА ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ШКІЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ 6-7-РІЧНОГО ВІКУ (адаптована анкета Н. Лусканової) [2, с. 13–15]

Інструкція. Вам (тобі) пропонується надати відповіді на запитання, які стосуються шкільного життя. Обери один із варіантів відповідей («а», «б» або «в») і запиши його напроти номера запитання.

Питальник

1. Тобі подобається у школі?
 - а) так;
 - б) не дуже;
 - в) ні.
2. Вранці, коли ти прокидаєшся, ти завжди з радістю йдеш до школи чи тобі хочеться залишитися вдома?
 - а) йду з радістю;
 - б) не знаю;
 - в) хочеться залишитися вдома.
3. Якби вчитель казав, що завтра до школи не обов'язково йти всім учням, то ти б не прийшов до школи?
 - а) так;
 - б) не знаю;
 - в) ні.
4. Тобі подобається, коли у вас відміняють які-небудь заняття?
 - а) так;
 - б) не знаю;
 - в) ні.
5. Чи хотів би ти, щоб у школі залишилися тільки перерви?
 - а) так;
 - б) не знаю;
 - в) ні.
6. Чи часто ти розповідаєш про школу батькам?
 - а) так, часто;
 - б) не розповідаю взагалі;
 - в) іноді.

7. Як, на твою думку, краще вчитися – вдома з мамою чи в школі з учителькою?

- а) в школі з учителькою;
- б) не знаю;
- в) вдома з мамою.

8. Чи хотів би ти, щоб у тебе був менш вимогливий учитель?

- а) мені подобається наш учитель;
- б) не знаю;
- в) так, хотів би.

9. У тебе в класі багато друзів?

- а) так, багато;
- б) декілька;
- в) немає зовсім.

10. Тобі подобаються твої однокласники?

- а) так, дуже;
- б) не дуже;
- в) не подобаються.

Обробка та інтерпретація даних

Оцінка відповідей учнів: за кожен відповідь «а» – нараховується 3 бали, за відповідь «б» – 1 бал, за відповідь «в» – 0 балів. Потім бали сумуються і робиться висновок про рівень сформованості навчальної мотивації в учня.

25-30 балів – високий рівень сформованості навчальної мотивації, що свідчить про позитивне ставлення молодшого школяра до навчання у школі. Він усвідомлює важливість навчання, цілі навчання для нього є привабливими, він проявляє високу пізнавальну активність, інтерес до всіх навчальних предметів, до самостійної роботи, має добрі стосунки з усіма учнями класу.

20-24 бали – середній рівень сформованості навчальної мотивації, що свідчить про нейтральне ставлення дитини до навчання у школі. Навчальні цілі таким учнем не усвідомлюються, пізнавальна активність знаходиться на середньому рівні, зосередженість на уроках за інтересом, самостійно виконує тільки типові завдання, потребує контролю з боку дорослих, має добрі стосунки з багатьма учнями класу.

19 балів і менше – низький рівень сформованості навчальної мотивації, що свідчить про негативне ставлення школяра до шкільного навчання. Така дитина потребує контролю і допомоги з боку дорослого, до самостійних завдань вона інтересу не проявляє, порушує дисципліну на уроках, близьких друзів у класі не має.

15. МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ
РІВНЯ НАУЧУВАНOSTІ ПЕРШОКЛАСНИКА
«НАВЧАЛЬНИЙ ДІАГНОСТУВАЛЬНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ»
(модифікований варіант Н. Ніжегородцевої) [4, с. 463–465]

Призначення. Методика спрямована на визначення рівня наукуваності дитини.

Інструкція. Для визначення рівня наукуваності дитини, їй пропонується свідомо складне завдання, яке викликає в неї необхідність у навчальній допомозі з боку вчителя, та надає змогу педагогу оцінити схильність дитини до навчальної допомоги. Під час обстеження використовується інтелектуальна гра «Класифікація предметних картинок», тому що для більшості дітей 6-7-річного віку пропонується варіант предметної класифікації знаходиться у зоні труднощів, що дозволяє виявити рівень наукуваності учня. Суть гри полягає у розподілу предметних картинок на 4 групи та наданні кожній із груп узагальнювальної назви: *люди, тварини, речі, рослини*. Для проведення обстеження використовується 15 карток із стандартного набору предметної класифікації.

Проведення тестування

I етап (орієнтовний). Перед дитиною на столі розкладаються у рядок відповідно до номерів перші чотири картинки. Потім учителем надається інструкція: «Ось перед тобою лежать чотири картинки (називається кожна з них). Зараз я буду давати тобі інші картинки, а ти повинен будеш мені говорити, куди їх класти, до якої з цих картинок, які лежать на столі, вони личать. Ось – лисиця. Куди її покласти? До цієї? До цієї? До цієї? Чи до цієї?» Коли дитина відчуває ускладнення або неправильно пояснює картинку, вчитель їй допомагає. Вид допомоги, який має перевагу, фіксується у протоколі. Після того, як картка покладена на правильне місце, називається група та надається пояснення, чому картку покладено саме сюди. Коли дитина не може назвати групи та пояснити принцип об'єднання, це замість неї робить вчитель. На цьому етапі використовується вісім карток і наступні такі груп: «Люди», «Тварини», «Одяг», «Квіти».

II етап (навчальний). На цьому етапі пропонується розширення підстав для класифікації, змінюються назви груп, отже: «Люди», «Тварини», «Речі», «Рослини». Дитина попереджається, що назви груп можуть змінюватися через нові картинку. Оскільки методика побудована на навчаючому принципі, до її структури спеціально введено складну групу, яка складається з різнорідних предметів – «Речі» – (предмети, які виробляють люди для користування ними). У більшості випадків групу

«Речі» збирає вчитель, тому що діти 6-7-ми років ще не можуть цього зробити самостійно. На II етапі використовуються три картки, при необхідності здійснюються всі види допомоги.

III етап (контролювальний). Учителем використовуються останні чотири картки, учень самостійно збирає групи, при цьому допомога з боку вчителя не здійснюється, допускається лише уточнення словесних формулювань. Результати III етапу застосовуються для оцінки здатності дитини до логічного перенесення після навчальної допомоги за такою схемою:

1) Повне перенесення у словесній формі (правильно класифікує, пояснює та називає групи);

2) Часткове перенесення (класифікує правильно, але називає та пояснює неточно);

3) Наочне перенесення (класифікує правильно, але назвати та пояснити не в змозі, або називає дію чи одну з картинок);

4) Не має перенесення (класифікує неправильно).

Обробка та інтерпретація даних

Щоб визначити рівень навчуваності першокласника, вчителю під час індивідуальної роботи з дитиною необхідно враховувати той вид допомоги, який надається ним частіше в процесі виконання завдань тесту.

Види допомоги:

1. *Стимулювальна* – активізація власних сил дитини: «Поміркуй», «Подивись уважно», «Чому ти так вважаєш?» тощо.

2. *Емоційно-регулювальна* – позитивна та негативна оцінка діяльності: «Молодець!», «Дуже гарно!», «Правильно!», «Ти не поміркував, невірно!» тощо.

3. *Спрямувальна* – постановка мети, повторення інструкції: «Що тут намальовано?», «Куди треба покласти цю картинку?», «Згадай назву групи» тощо.

4. *Організовувальна* – організація розумової діяльності та контроль за діями дитини: «Чим відрізняється?», «Як назвати одним словом?».

5. *Навчальна* – зазначення необхідної групи («Треба покласти сюди»), пояснення принципу класифікації (що об'єднує ці картинки), назва груп.

Ключ для визначення рівня навчуваності учня

Дітям з високим рівнем навчуваності притаманні такі види допомоги, як: «стимулювальна» та «емоційно-регулювальна»; дітям з оптимальним рівнем навчуваності – «спрямувальна» та «організовувальна»; дітям з низьким рівнем навчуваності необхідно пояснювати декілька разів спосіб виконання завдання, тобто їм надається «навчальна» допомога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болотова А. К. Прикладная психология : учеб. пособ. [для студ-ов вузов, обуч. по направ. и спец. «Психология»] / А. К. Болотова, И. В. Макарова. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 383 с.
2. Демиденко М. В. Педагогическая психология : [методики и тесты] / М. В. Демиденко. – Самара : Бахрах-М, 2004. – 143 с.
3. Маралов В. Г. Психология педагогического взаимодействия воспитателя с детьми : [пособ. для воспитателей] / Владимир Георгиевич Маралов. – М. : ТЦ «Сфера», 1992. – 86 с.
4. Нижегородцева Н. В. Психологическая готовность детей к обучению в школе : дисс. ... доктора психол. наук : 19.00.07 / Надежда Викторовна Нижегородцева. – М., 2001. – 483 с.
5. Основы психологии : [практикум] / [ред.-сост. Л. Д. Столяренко]. – [3-е изд. доп. и перераб.]. – Ростов н/Д : «Феникс», 2002. – 704 с.
6. Педагогическая психология : [учеб. пособ.] / [Э. Г. Вартанова, Н. И. Гуткина, В. К. Зарецкий и др.] ; под ред. И. Ю. Кулагиной. – М. : ТЦ Сфера, 2008. – 480 с.
7. Реан А. А. Психология адаптации личности. Анализ. Теория. Практика / А. А. Реан, А. Р. Кудашев, А. А. Баранов. – СПб. : Прайм-ЕВРО-ЗНАК, 2006. – 450 с.
8. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога в образовании : [учеб. пособ.] / Евгений Иванович Рогов. – М. : Гуманит. изд. центр «Владос», 1996. – 528 с.
9. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп : [учеб. пособ. для студ. вузов] / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М. : Изд-во ин-та психотерапии, 2005. – 489 с.

Навчально-методичне видання

ДІАГНОСТУВАЛЬНІ МЕТОДИКИ

Укладач:

БОЙКО

Тетяна Валеріївна

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія KB № 17500-6250 ПР від 16.11.2010 р.*

Підписано до друку 19.09.2013 р. Формат 60×84 1/16. Друк на різнографі.
Обл. друк. арк. 1,78. Ум. друк. арк. 2,33. Наклад 100 прим. Зам. № 681/1.
Редакційно-видавничий відділ ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка,
14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53,
тел. 65-17-99, chnpu.tipograf@gmail.com

